

УДК 339.5:330.16:004.9

JEL D91, O33, F13, H11

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2026-14-13>**Костик Є.П.**

кандидат історичних наук, доцент кафедри економіки,
Університет Григорія Сковороди в Переяславі;
старший науковий співробітник Фонду Президентів України,
Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1613-2422>

ПОВЕДІНКОВІ ІНСАЙТИ ТА ЦИФРОВИЙ ДИЗАЙН ВИБОРУ В СУЧАСНІЙ ТОРГОВЕЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ

У статті досліджуються теоретичні засади та практичні механізми застосування поведінкових інсайтів і цифрового дизайну вибору в сучасній торговельній політиці. Авторський внесок полягає у систематизації інструментарію архітектури вибору (дефолти, спрощення, салієнтність, соціальні норми) та встановленні його зв'язку з психологічними механізмами прийняття рішень економічними агентами. Наукова новизна визначається комплексним аналізом досвіду Європейського Союзу (ЄС), Великої Британії та України щодо інтеграції поведінкових принципів у цифрові платформи регулювання торгівлі. Практичне значення полягає у формулюванні принципів етичного впровадження поведінкових інтервенцій. Доведено, що системне застосування поведінкових інсайтів підвищує ефективність торговельної політики без зміни нормативного змісту угод.

Ключові слова: поведінкова економіка, дизайн вибору, теорія підштовхування, цифровізація торгівлі, торговельна політика, єдине цифрове вікно, поведінкові інсайти, архітектура вибору, цифровий уряд, етичні ризики нуджів.

Постановка проблеми. Сучасна торговельна політика зазнає глибинної трансформації, що виходить далеко за межі традиційного регулювання тарифів, квот та нетарифних бар'єрів. У ХХІ ст. уряди, міжнародні організації та суб'єкти господарювання дедалі активніше звертаються до інструментарію поведінкової економіки – науки, що досліджує реальні механізми прийняття рішень економічними агентами з урахуванням когнітивних обмежень, емоційних чинників та соціального контексту. Центральне місце в цьому інструментарії посідають поведінкові інсайти та дизайн вибору – підходи, що дозволяють формувати бажану поведінку через зміну контексту прийняття рішень, а не через примус, заборони чи цінові стимули.

Актуальність дослідження цієї проблематики зумовлена кількома чинниками: по-перше, глобальна торговельна система переживає період фрагментації: багатосторонні переговори в рамках Світової організації торгівлі просуваються повільно, тоді як кількість регіональних та двосторонніх торговельних угод стрімко зростає; по-друге, цифровізація державного управління відкриває безпрецедентні можливості для впровадження поведінкових інтервенцій у масштабах, недоступних раніше; по-третє, зростає усвідомлення того, що ефективність торговельної політики визначається не лише змістом угод,

а й тим, наскільки успішно економічні агенти використовують надані можливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження у сфері торговельної політики дедалі активніше поєднують інструментарій поведінкової економіки з процесами цифрової трансформації державного управління. Так, І. Радченко [1] проаналізував міжнародний досвід та українські перспективи впровадження цифрових технологій у торгівлі, акцентуючи на спрощенні процедур та створенні єдиних цифрових вікон. Теоретичні та стратегічні аспекти цифрової трансформації міжнародної економічної діяльності комплексно висвітлено у монографії Т. Шталь, Л. Піддубної, Т. Чернухи та Д. Фат'янова [2], що створює методологічну основу для інтеграції поведінкових інтервенцій у регуляторні процеси. Тоді як, О. Шубалий та П. Косінський [3] досліджують взаємозв'язок поведінкової економіки з економічним зростанням, підкреслюючи роль психологічних факторів у прийнятті рішень, у свою чергу Х. Передало, Ю. Огерчук та Ю. Лібенко [4] розкривають можливості застосування технік поведінкового впливу в організаційному середовищі. Цифровізація державних механізмів знаходить відображення у працях В. Піхоцького [5], який аналізує еволюцію державного фінансового контролю в умовах цифрової трансформації, та Н. Бортник і Л. Сопільник [6],

де автори розглядають розвиток публічних послуг у контексті євроінтеграції. Дослідники С. Куцин та О. Фомін [7] доводять ефективність моделювання поведінки користувачів для удосконалення UX-дизайну цифрових платформ. Таким чином, у науковій літературі сформовано теоретичну базу щодо цифровізації торгівлі та поведінкових механізмів прийняття рішень, водночас недостатньо дослідженими залишаються комплексне застосування архітектури вибору в торговельній політиці та порівняльний аналіз досвіду ЄС, Великої Британії та України з урахуванням етичних ризиків таких інтервенцій.

Метою наукової статті є дослідження теоретичних засад та практичних механізмів застосування поведінкових інсайтів і цифрового дизайну вибору в сучасній торговельній політиці, а також аналіз досвіду ЄС, Великої Британії та України щодо інтеграції поведінкових принципів у цифрову інфраструктуру регулювання міжнародної торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція дизайну вибору, або архітектури вибору, бере свій початок у працях нобелівських лауреатів Д. Канемана та Р. Талера, а також К. Санстейна. Ключова теза полягає в тому, що спосіб презентації варіантів суттєво впливає на остаточне рішення, навіть якщо самі варіанти залишаються незмінними. Це означає, що не існує «нейтрального» способу представлення вибору – будь-яка організація інформаційного середовища неминуче спрямовує поведінку в той чи інший бік [8; 9; 10].

У контексті торговельної політики дизайн вибору набуває особливого значення, оскільки рішення економічних агентів – експортерів, імпортерів, виробників, споживачів – формуються під впливом складних регуляторних середовищ, де когнітивне навантаження є надзвичайно високим. Підприємство, що прагне скористатися преференційним торговельним режимом, стикається з необхідністю орієнтуватися в численних угодах, правилах походження, процедурах сертифікації та митного оформлення. За таких умов архітектура вибору може або сприяти використанню наявних можливостей, або фактично унеможливити їх реалізацію.

Від загальних концептуальних засад доцільно перейти до розгляду конкретного інструментарію, що застосовується в практиці формування торговельної політики. Кожен із цих інструментів має власну психологічну основу та специфічні механізми впливу на поведінку економічних агентів, що визначає

сфери їхнього найбільш ефективного застосування (табл. 1).

Представлений у таблиці 1 інструментарій дизайну вибору утворює цілісну систему поведінкових інтервенцій, що діють на різних етапах прийняття рішень економічними агентами. Дефолти та спрощення знижують когнітивні бар'єри входу, салієнтність спрямовує увагу на ключову інформацію, соціальні норми активують механізми групової поведінки, а своєчасні нагадування забезпечують дію в оптимальний момент. Комплексне застосування цих інструментів у цифрових платформах торговельної політики здатне суттєво підвищити рівень використання наявних преференцій без внесення змін до змісту торговельних угод.

Розглянуті інструменти дизайну вибору набувають якісно нового потенціалу в умовах цифрової трансформації державного управління. Якщо традиційні поведінкові інтервенції обмежувалися локальними контекстами – фізичними формами, друкованими інструкціями, особистим спілкуванням із посадовцями, – то цифрові платформи створюють можливість застосовувати ці інструменти системно, у масштабах усієї економіки та в реальному часі.

Цифрова трансформація державного управління створює принципово нові можливості для впровадження поведінкових інтервенцій у торговельній політиці. На відміну від традиційних «підштовхувань», обмежених фізичним середовищем, цифрові платформи дозволяють здійснювати інтервенції у масштабах усієї економіки, персоналізувати їх та адаптувати в реальному часі.

Єдині цифрові вікна об'єднують взаємодію з державними органами в єдиний інтерфейс, надаючи експортерам можливість бачити доступні торговельні режими, отримувати підказки щодо оптимального тарифу та перевіряти відповідність критеріям походження. Архітектура такого інтерфейсу – порядок інформації, візуальна ієрархія, дефолтні значення – безпосередньо впливає на рішення тисяч підприємств. Редизайн митних інтерфейсів з урахуванням поведінкових принципів підвищує точність заповнення та знижує адміністративне навантаження на бізнес.

Особливого значення набувають цифрові інструменти для МСП, які найчастіше не використовують торговельні преференції через процедурну складність, а не економічну недоцільність. Спрощений користувацький досвід, візуальні калькулятори та покрокові інструкції знижують поріг входу. Технології машинного навчання відкривають можливості

Таблиця 1

Інструментарій дизайну вибору в торговельній політиці

Інструмент	Сутність	Психологічний механізм	Застосування в торговельній політиці
Дефолти (defaults)	Попередньо встановлені варіанти, що застосовуються автоматично, якщо особа не здійснила активного вибору іншого варіанту	Схильність до збереження статус-кво; небажання витратити когнітивні зусилля; сприйняття дефолту як рекомендації	Автоматичне застосування преференційного тарифу, якщо товар відповідає критеріям походження за угодою, а експортер не обрав інший режим
Спрощення (simplification)	Зменшення когнітивного навантаження шляхом редукції складності процедур, документів та інтерфейсів	Обмеженість когнітивних ресурсів; уникнення надмірних зусиль	Створення єдиних вікон для експортерів замість необхідності взаємодіяти з десятками відомств
Салієнтність (salience)	Виділення ключової інформації, що має бути помічена та врахована при прийнятті рішення	Вибіркова увага; схильність реагувати на візуально виділену інформацію	Чітке маркування країни походження товару; візуальне акцентування розміру економії при використанні преференцій; виділення критичних дедлайнів
Соціальні норми (social norms)	Використання схильності людей орієнтуватися на поведінку референтних груп	Механізм соціального доказу; конформність; страх залишитися поза трендом	Повідомлення: «85 % компаній вашого сектору вже отримали сертифікат EUR.1»
Своєчасні нагадування (timely prompts)	Доставка релевантної інформації в момент, коли вона може бути використана для прийняття рішення	Контекстна пам'ять; зниження бар'єру відкладання	Push-сповіщення про наближення терміну подачі документів; сповіщення про зміни в торговельних режимах

Джерело: систематизовано автором на основі [8; 9; 10; 11]

для персоналізації рекомендацій на основі історії операцій, водночас створюючи етичні виклики щодо прозорості алгоритмів. Ефективність цих інструментів залежить від розуміння психологічних механізмів поведінки економічних агентів (табл. 2).

Теоретичне розуміння поведінкових феноменів набуває практичної цінності лише тоді, коли воно трансформується в конкретні інструменти впливу на рішення економічних агентів. Сучасна торговельна політика пропонує широкий спектр можливостей для такого застосування – від міжнародних переговорних залів до інтерфейсів митних декларацій на екранах смартфонів.

Теоретичні положення та практичні інструменти поведінкової економіки знаходять своє втілення в конкретних ініціативах провідних торговельних гравців. Досвід ЄС, Великої Британії та України демонструє різноманітність підходів до інтеграції поведінкових принципів у цифрову інфраструктуру торговельної політики, а також дозволяє простежити, як універсальні концепції адаптуються до специфічних інституційних контекстів.

Європейська комісія реалізує один із найамбітніших проєктів у сфері цифровізації міжнародної торгівлі – EU Single Window Environment for Customs (Єдине вікно ЄС

для митниці). Цей проєкт являє собою єдину точку входу для всіх митних та торговельних формальностей на території ЄС і втілює багаторічні зусилля щодо спрощення та гармонізації процедур на зовнішніх кордонах. Правовою основою цієї ініціативи є Регламент (ЄС) 2022/2399, ухвалений Європейським Парламентом та Радою у листопаді 2022 р. після майже десятиліття пілотних проєктів та чотирьох років підготовки й переговорів [12]. Регламент створює нову правову рамку для покращення обміну інформацією та цифрової співпраці між митними адміністраціями та іншими державними органами, відповідальними за застосування немитних формальностей на кордонах ЄС у таких сферах, як охорона здоров'я та безпека, захист довкілля, безпека харчових продуктів, сільське господарство тощо.

Технічним ядром системи є EU CSW-CERTEX (EU Customs Single Window Certificates Exchange System) – централізована платформа, що функціонує як проміжне програмне забезпечення та надає електронний обмін документами між національними митними системами держав-членів та союзними немитними системами. Ця платформа перебувала у пілотному режимі з 2017 р., поступово розширюючи охоплення партнерських

Таблиця 2

Ключові поведінкові феномени та їх прояви в торговельній політиці

Поведінковий феномен	Сутність	Прояв у торговельній політиці	Практичні імплікації
Асиметрія сприйняття втрат і вигод (loss aversion)	Негативні емоції від втрати приблизно вдвічі перевищують позитивні емоції від еквівалентного виграшу	Втрата робочого місця в одній галузі сприймається болючіше, ніж розпорошена економія для мільйонів споживачів; політики схильні захищати «програючі» галузі	Комунікація угод через призму уникнення втрат («збережемо 50 000 робочих місць») є переконливішою, ніж акцент на абстрактних вигодах
Ефект статус-кво (status quo bias)	Непропорційна перевага існуючому стану речей порівняно з альтернативами	Стійкість існуючих торговельних бар'єрів; розвиток лобістських структур для збереження поточного режиму	Поступові перехідні періоди замість різких змін; автоматичні дефолти, що перекладають тягар дії на противників змін
Ефект обрамлення (framing effect)	Ідентичний за змістом захід сприймається по-різному залежно від способу презентації	«Скасування мита» генерує спротив; «вирівнювання умов для споживачів» сприймається позитивно; «угода про вільну торгівлю» vs «угода про економічне партнерство»	Свідомий вибір формулювань у комунікаційних кампаніях; акцент на співпраці та справедливості замість лібералізації
Когнітивне перевантаження (cognitive overload)	Обсяг або складність інформації перевищує когнітивні можливості агента	МСП не використовують переваги через складність правил походження товарів, а не через економічну недоцільність	Спрощення документації; візуальні калькулятори; інтерактивні інструменти перевірки відповідності
Соціальний доказ (social proof)	Схильність орієнтуватися на поведінку референтних груп	На рівні держав: «ефект доміно» в укладанні угод; на рівні підприємств: орієнтація на поведінку конкурентів	Повідомлення: «92 % компаній вашого регіону вже користуються перевагами»; демонстрація успішних кейсів

Джерело: систематизовано автором на основі [8; 9; 10]

компетентних органів. Масштаб інтеграції вражає: система охоплює цифровий обмін для численних немитних документів – сертифікатів, ліцензій, дозволів та інших формальностей, що зберігаються в різних союзних системах і регулюються секторальним законодавством під відповідальністю різних Генеральних директоратів Європейської комісії. У проєкті беруть участь десять Генеральних директоратів Комісії (TAXUD, SANTE, AGRI, ENV, CLIMA, TRADE, GROW, MARE, HOME, MOVE) та понад 130 експертів з митних та партнерських компетентних органів держав-членів.

Впровадження відбувається у два етапи. Перша фаза, що набула чинності у 2025 р., зосереджена на міждержавних обмінах (Government-to-Government, G2G): митні органи отримали можливість автоматично перевіряти, чи відповідають немитні формальності вимогам, що застосовуються партнерськими компетентними органами. Друга фаза, запланована на 2031 р., передбачає запровадження схеми Business-to-Government (B2G), яка дозволить економічним операторам використовувати єдиний портал для подання даних у конкретній державі-члені для кожної політичної

сфери, замість окремого подання до митних систем та систем партнерських органів.

Система інтегрує широкий спектр політичних сфер: TRACES (санітарний та фіто-санітарний контроль), FLEGIT (ліцензування лісоматеріалів), ELAN (сільськогосподарські ліцензії), F-Gas Portal (фторовані гази), CBAM (механізм вуглецевого коригування на кордоні), Digital Product Passport (цифровий паспорт продукту), регулювання щодо батарей, безпеки іграшок, вогнепальної зброї, прекурсорів наркотиків, примусової праці, пакування та перевезення відходів тощо [13].

Дизайн системи свідомо базується на поведінкових принципах архітектури вибору. Автозаповнення даних на основі попередніх декларацій суттєво знижує когнітивне навантаження та час оформлення – оператору не потрібно вводити повторювану інформацію, яку система вже має у своєму розпорядженні. Підсвічування помилок у реальному часі запобігає затримкам через технічні недоліки документів та знижує ймовірність відхилення декларацій. Рекомендації щодо застосовного тарифного режиму функціонують як «підштовхування» до використання переваг – система активно пропонує оптимальний

режим замість того, щоб залишати оператора наодинці зі складними правилами.

Особливу увагу приділено інтеграції з третіми країнами. Сертифікаційні системи Комісії, зокрема TRACES та FLEGIT, доступні для третіх країн, що експортують до ЄС. Це забезпечує спрощення торговельних процесів, покращення відповідності регуляціям ЄС, підвищення прозорості та простежуваності ланцюгів постачання, ефективне управління квотами та гармонізацію даних між різними стандартами.

У березні 2026 р. Європейський Парламент та Рада досягли історичної угоди щодо реформи, яка передбачає створення EU Customs Data Hub – центрального сховища даних, що з часом замінить існуючу митну IT-інфраструктуру держав-членів та заощадить до 2 млрд євро щорічних операційних витрат. Також створюється новий EU Customs Authority (Митний орган ЄС), який координуватиме управління ризиками та митний контроль на рівні Союзу [14]. Очікувані результати впровадження Єдиного вікна включають: суттєве скорочення часу митного оформлення для сотень мільйонів переміщень товарів щорічно; зменшення адміністративного навантаження на бізнес завдяки єдиному інтерфейсу подання даних; підвищення ефективності контролю завдяки автоматичній верифікації відповідності; зниження ризиків шахрайства та прогалів у застосуванні немитних вимог. Як зазначив міністр фінансів Чехії Збінек Станюра під час ухвалення Регламенту: «Єдине вікно зробить торгівлю з ЄС значно простішою. Усі відповідні органи на зовнішніх кордонах ЄС зможуть отримувати доступ до релевантних даних в електронному вигляді та легше співпрацювати щодо прикордонних перевірок» [15].

Таким чином, Єдине вікно ЄС для митниці є прикладом системного застосування поведінкових принципів у масштабах найбільшого у світі єдиного ринку, демонструючи, як цифровий дизайн вибору може трансформувати взаємодію бізнесу з державою та суттєво підвищувати ефективність торговельної політики.

Після виходу з Європейського Союзу 31 січня 2020 р. Велика Британія створила власну інституційну інфраструктуру торговельного захисту, центральним елементом якої є Trade Remedies Authority (TRA) – незалежний слідчий орган, підзвітний Міністерству бізнесу та торгівлі. Місія TRA полягає у захисті британської промисловості від несправедливої міжнародної торговельної

практики через застосування антидемпінгових мит, компенсаційних мит та захисних заходів [16].

Унікальною особливістю британського підходу є орієнтація на потреби малих та середніх підприємств, які традиційно не мають ресурсів для навігації складними торговельними процедурами. Центральним інструментом реалізації цієї стратегії є цифрова платформа Trade Remedies Service (TRS), розроблена за стандартами Government Digital Service на принципах простоти та доступності. Дизайн платформи інкорпорує поведінкові принципи: покрокова навігація структурує складний процес на керовані етапи, знижуючи когнітивне перевантаження; приклади заповнення демонструють очікуваний формат відповідей; автоматичний розрахунок порогів дозволяє оцінити підстави для скарги до початку формального процесу; інтерактивні інструменти самооцінки допомагають визначити доцільність звернення. TRA також забезпечує підтримку через публічні настанови, семінари та консультаційну службу.

Процедурна рамка визначається регламентами про торговельні засоби захисту, що набули чинності 1 січня 2021 р. та адаптують правила СОТ до британського контексту, посилюючи роль оцінки економічного інтересу. Британський досвід демонструє, як поєднання інституційної незалежності, орієнтованого на користувача цифрового дизайну та поведінкових принципів трансформує традиційно елітарну сферу торговельного захисту в доступний інструмент для підприємств різного масштабу.

Україна демонструє один із найбільш амбітних у світі прикладів інтеграції торговельних та адміністративних сервісів у єдину цифрову екосистему державних послуг, а аундаментом цієї трансформації є платформа «Дія» – мобільний застосунок та веб-портал, що втілюють концепцію «держави у смартфоні». Масштаб цифрової трансформації України вражає: станом на 2025 р. платформою «Дія» користуються понад 22 млн громадян – більше половини дорослого населення країни. Україна посіла п'яте місце у світі за Індексом онлайн-послуг ООН (компонент E-Government Development Index), піднявшись зі 102-ї позиції у 2018 р. – зростання на 97 позицій за шість років [17]. Часопис TIME визнав «Дію» одним із найкращих винаходів 2024 р., а міжнародні експерти характеризують її як першу у світі платформу електронного урядування нового покоління, що реалізує людиноцентричну модель державних послуг [18].

У контексті торговельної політики екосистема «Дія» охоплює низку критично важливих для бізнесу сервісів. Платформа дозволяє експортерам отримувати сертифікати походження товарів в електронному форматі, що є ключовим документом для застосування преференційних тарифів за угодами про вільну торгівлю. Відстеження статусу митного оформлення відбувається в реальному часі, що знижує невизначеність та дозволяє підприємствам ефективніше планувати логістику. Персоналізовані сповіщення інформують бізнес про зміни в торговельних режимах, що стосуються конкретних товарних категорій або ринків збуту.

Особливого значення набуває проєкт Diia.Business – національна платформа підтримки малого та середнього підприємництва, що функціонує як єдине вікно для бізнесу. Портал пропонує безкоштовні консультації, маркетплейс фінансових продуктів, доступ до міжнародних торговельних виставок, аналітику глобальних ринків та інструменти пошуку бізнес-партнерів. Мережа офлайн-хабів Diia.Business охоплює 11 міст України та один центр у Варшаві, забезпечуючи підтримку підприємців, які потребують особистої консультації. Реєстрація бізнесу в Україні через «Дію» займає менше 10 хвилин для фізичних осіб-підприємців та близько 30 хвилин для товариств з обмеженою відповідальністю – один із найшвидших показників у світі. Понад мільйон підприємців та 14 000 компаній вже скористалися цими сервісами [19].

Цифрова інфраструктура довела свою стійкість в умовах повномасштабної війни. З 24 лютого 2022 р. платформа не лише продовжила функціонувати, а й оперативно розгорнула нові сервіси: реєстрація статусу внутрішньо переміщеної особи, соціальна та фінансова допомога, програма eRecovery для компенсації знищеного або пошкодженого майна, чат-бот eEnemu для повідомлення Збройних Сил України про переміщення ворожих військ, а також можливість придбання військових облигацій [19].

Інтеграція з європейським цифровим простором є стратегічним пріоритетом України. У січні 2026 р. ЄС виділив 10 млн євро на підтримку розвитку цифрових публічних послуг та їх синхронізацію з європейськими стандартами. Ключовими напрямками є розвиток транскордонних сервісів для доступу до єдиного ринку ЄС, модернізація системи обміну даними Trembita 2.0, що забезпечує комунікацію між державними реєстрами, та запуск системи контролю доступу посадовців до персональних даних громадян [20].

Технологічною основою масштабування цифрових послуг є Diia.Engine – low-code платформа з відкритим кодом для розробки державних сервісів, запущена у 2023 р. Станом на сьогодні 20 міністерств та державних агентств України використовують цю платформу для створення власних цифрових послуг [19]. Відкритий код забезпечує можливість адаптації рішень іншими країнами: USAID оголосила програму підтримки країн, які на основі «Дії» розвиватимуть власні системи електронного урядування, – пілотними учасниками стали Колумбія, Косово та Замбія [20].

Такий комплексний підхід до цифровізації торговельних сервісів суттєво знижує транзакційні витрати для бізнесу, підвищує рівень використання торговельних преференцій та демонструє, що навіть в умовах війни технології здатні забезпечувати безперервність державних функцій, підтримувати економічну активність та сприяти інтеграції країни у глобальні торговельні ланцюги.

Дослідження показало, що дизайн вибору є потужним інструментом впливу на поведінку, що створює потенціал як для підвищення суспільного добробуту, так і для маніпулятивних практик. Маніпулятивні патерни (dark patterns) – це елементи дизайну, спрямовані на введення користувача в оману, вони можуть використовуватися для приховування інформації про альтернативні тарифні режими, які були б вигіднішими для бізнесу, але менш вигідними для державного бюджету. Непрозорість алгоритмічних рекомендацій створює ризик того, що система «рекомендуватиме» режими на основі критеріїв, невідомих користувачу та потенційно несумісних з його інтересами. Якщо алгоритм оптимізує надходження до бюджету, а не економію для бізнесу, це становить форму прихованого маніпулювання. Цифрова нерівність означає, що підприємства без належних цифрових компетенцій можуть бути систематично позбавлені доступу до преференцій, що доступні їхнім більш технологічно просунутим конкурентам. Це створює новий вимір нерівності в міжнародній торгівлі.

Етичне застосування поведінкових інструментів у торговельній політиці має базуватися на кількох ключових принципах. Прозорість вимагає, щоб користувачі мали можливість зрозуміти, як їхній вибір формується архітектурою системи. Свобода вибору означає, що дизайн не повинен унеможличувати або надмірно ускладнювати вибір альтернативних варіантів. Відсутність приховування передбачає, що релевантна інформація має

бути доступною, навіть якщо вона суперечить «бажаному» з точки зору держави вибору. Підзвітність вимагає механізмів контролю та оскарження рішень, сформованих під впливом архітектури вибору.

Висновки. Отже, поведінкові інсайти та цифровий дизайн вибору являють собою потужний інструментарій трансформації торговельної політики від парадигми «регулювання бар'єрів» до парадигми «проєктування рішень». Уряди та міжнародні організації, що опановують ці інструменти, отримують можливість підвищувати рівень використання торговельних преференцій без внесення змін до самих угод, ефективніше комунікувати вигоди лібералізації широкому загалу, знижувати адміністративне навантаження на бізнес та м'яко спрямовувати поведінку

економічних агентів у суспільно бажаному напрямку без застосування примусу. Водночас впровадження цих інструментів вимагає усвідомлення етичних ризиків та формування належних механізмів підзвітності. Баланс між ефективністю та етичністю, між «підштовхуванням» та маніпуляцією залишається предметом наукових дискусій та потребує подальшого дослідження.

Перспективним напрямом є інтеграція поведінкових підходів у процес розробки торговельних угод на ранніх етапах, а не лише у фазі імплементації. Це дозволить формувати угоди, архітектура яких свідомо враховує реальні патерни прийняття рішень економічними агентами, а не ідеалізованого «раціонального економічного агента» класичної теорії.

Бібліографічний список

1. Радченко І. Практики цифровізації торговельної діяльності в Україні та світі. *Економіка і регіон*. 2025. Том 2. № 97. С. 114–122. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2025.2\(97\).3795](https://doi.org/10.26906/EiR.2025.2(97).3795)
2. Цифрова трансформація міжнародної економічної діяльності: теорія, стратегічні орієнтири та управлінські практики: монографія / Т. В. Шталь, Л. І. Піддубна, Т. С. Чернуха, Д. В. Фат'янов. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2026. 170 с. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/39780/1/2026-Шталь%20TB%2C%20Піддубна%20ЛІ%20та%20ін.pdf> (дата звернення: 17.07.2026)
3. Шубалий О. М., Косінський П. Поведінкова економіка та економічне зростання в контексті сталого розвитку. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 6 (34). С. 1016–1027. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6\(34\)-1016-1027](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6(34)-1016-1027)
4. Передало Х. С., Огерчук Ю. В., Лібенко Ю. С. Поведінкова економіка та можливість застосування технік її впливу в сучасних організаціях. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.12.94>
5. Піхоцький В. Ф. Еволюція механізмів державного фінансового контролю в умовах цифрової трансформації. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2025. Вип. 47. С. 150–162. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17821667>
6. Бортник Н. П., Сопільник Л. І. Публічні послуги: розвиток в умовах цифрової трансформації та євроінтеграції. *Академічні Візії*. 2025. № 50. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18457750>
7. Куцин С., Фомін О. Моделювання поведінки користувачів як інструмент удосконалення UX-дизайну. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Технічні науки*. 2026. Том 365 № 3. С. 416–420. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5732-2026-365-59>
8. Thaler R. H., Sunstein C. R. *Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth, and Happiness*. New Haven: Yale University Press, 2008. URL: <https://books.google.com.ua/books/about/Nudge.html?id=dSJQn8egXvUC> (дата звернення: 15.07.2026)
9. Kahneman D. *Thinking, Fast and Slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011. URL: <https://archive.org/details/thinkingfastslow0000kahn> (accessed July 23, 2026)
10. Thaler R. H., Sunstein C. R., Balz J. P. *Choice Architecture. The Behavioral Foundations of Public Policy* / ed. by E. Shafir. Princeton: Princeton University Press, 2013. P. 428–439. DOI: 10.13140/2.1.4195.2321
11. Sunstein C. R. *Why Nudge?: The Politics of Libertarian Paternalism*. New Haven: Yale University Press, 2014. 208 p. URL: <https://books.google.de/books?id=Rx3qAgAAQBAJ> (accessed July 21, 2026)
12. The EU Single Window Environment for Customs. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/customs-controls/eu-single-window-environment-customs_en (accessed July 19, 2026)
13. EU Single Window Environment for Customs (EU SWE-C): presentation / Z. Saadaoui. URL: https://www.unescap.org/sites/default/d8files/event-documents/EU%20Single%20Window%20Environment%20for%20Customs%20%28EU%20SWE-C%29%20-ZAHOUANI%20SAADAUI_0.pdf (accessed July 18, 2026)
14. EU Customs Reform. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/eu-customs-reform_en (accessed July 17, 2026)
15. Council adopted EU single window for customs: press release. 2022. October 24. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/10/24/council-adopted-eu-single-window-for-customs/> (accessed July 13, 2026)
16. Trade Remedies Authority: official website. URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/trade-remedies-authority/about> (accessed July 14, 2026)

17. Mamedieva G. Ukraine's Digital Transformation: Innovation for Resilience. URL: <https://www.hks.harvard.edu/centers/cid/voices/ukraines-digital-transformation-innovation-resilience> (accessed July 24, 2026)
18. Ukraine's Diia platform sets the global gold standard for e-government. Atlantic Council. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraines-diia-platform-sets-the-global-gold-standard-for-e-government/> (accessed July 22, 2026)
19. Digital Skills and Jobs Platform. Ministry of Digital Transformation of Ukraine. URL: <https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/community/networking/organisations/ministry-digital-transformation-ukraine> (accessed July 19, 2026)
20. Lawrence C. EU commits €10M to accelerate Ukraine's digital integration with Europe. 2026. January 30. URL: <https://tech.eu/2026/01/30/eu-commits-10m-to-accelerate-ukraine-s-digital-integration-with-europe> (accessed July 11, 2026)

References

1. Radchenko, I. (2025). Praktyky tsyfrovizatsii torhovelnoi diialnosti v Ukraini ta sviti [Practices of digitalization of trade activities in Ukraine and the world]. *Ekonomika i Rehion*. Vol. 2, no. 97, pp. 114–122. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2025.2\(97\).3795](https://doi.org/10.26906/EiR.2025.2(97).3795) (in Ukrainian)
2. Shtal, T. V., Pidubna, L. I., Chernukha, T. S., & Fatianov, D. V. (2026). Tsyfrova transformatsiia mizhnarodnoi ekonomichnoi diialnosti: teoriia, stratehichni oriientyry ta upravliniski praktyky [Digital transformation of international economic activity: Theory, strategic guidelines, and management practices]. Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics. 170 p. Available at: <https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/39780/1/2026-Шталь%20ТВ%2С%20Піддубна%20ЛІ%20та%20ін.pdf> (accessed July 17, 2026)
3. Shubalyi, O. M., & Kosynskyi, P. (2024). Povedinkova ekonomika ta ekonomichne zrostantia v konteksti staloho rozvytku [Behavioral economics and economic growth in the context of sustainable development]. *Naukovi Innovatsii ta Peredovi Tekhnolohii*, no. 6, pp. 1016–1027. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6\(34\)-1016-1027](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6(34)-1016-1027) (in Ukrainian)
4. Peredalo, Kh. S., Oherchuk, Yu. V., & Libenko, Yu. S. (2019). Povedinkova ekonomika ta mozhlyvosti zastosovuvannya tekhniki yii vplyvu v suchasnykh orhanizatsiiakh [Behavioral economics and possibilities of applying its influence techniques in modern organizations]. *Efektivna Ekonomika*, no. 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.12.94> (in Ukrainian)
5. Pikhotskyi, V. F. (2025). Evoliutsiia mekhanizmiv derzhavnoho finansovoho kontroliu v umovakh tsyfrovoy transformatsii [Evolution of state financial control mechanisms in the context of digital transformation]. *Naukovi Zapysky Lvivskoho Universytetu Biznesu ta Prava. Seriia Ekonomichna. Seriia Yurydychna*, no. 47, pp. 150–162. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17821667> (in Ukrainian)
6. Bortnik, N. P., & Sopilnyk, L. I. (2025). Publichni posluhy: rozvytok v umovakh tsyfrovoy transformatsii ta yevrointehratsii [Public services: Development in the context of digital transformation and European integration]. *Akademichni Vizii*, no. 50. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18457750> (in Ukrainian)
7. Kutsyn, S., & Fomin, O. (2026). Modeliuvannya povedinky korystuvachiv yak instrument udoskonalennia UX-dyzainu [User behavior modeling as a tool for improving UX design]. *Visnyk Khmelnytskoho Natsionalnoho Universytetu. Seriia: Tekhnichni Nauky*, Vol. 365, no. 3, pp. 416–420. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5732-2026-365-59> (in Ukrainian)
8. Thaler, R. H., & Sunstein, C. R. (2008). *Nudge: Improving decisions about health, wealth, and happiness*. Yale University Press. Available at: <https://books.google.com.ua/books/about/Nudge.html?id=dSJQn8egXvUC> (accessed July 15, 2026)
9. Kahneman, D. (2011). *Thinking, fast and slow*. Farrar, Straus and Giroux. Available at: <https://archive.org/details/thinkingfastslow0000kahn> (accessed July 23, 2026)
10. Thaler, R. H., Sunstein, C. R., & Balz, J. P. (2013). Choice architecture. In E. Shafir (Ed.), *The behavioral foundations of public policy* (pp. 428–439). Princeton University Press. DOI:10.13140/2.1.4195.2321
11. Sunstein, C. R. (2014). *Why nudge?: The politics of libertarian paternalism*. Yale University Press. 208 p. Available at: <https://books.google.de/books?id=Rx3qAgAAQBAJ> (accessed July 21, 2026)
12. European Commission. (n.d.-b). The EU Single Window Environment for Customs. Available at: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/customs-controls/eu-single-window-environment-customs_en (accessed July 19, 2026)
13. Saadaoui, Z. (n.d.). EU Single Window Environment for Customs (EU SWE-C) [Presentation]. United Nations ESCAP. Available at: https://www.unescap.org/sites/default/d8files/event-documents/EU%20Single%20Window%20Environment%20for%20Customs%20%28EU%20SWE-C%29%20-ZAHOUANI%20SAADAUI_0.pdf (accessed July 18, 2026)
14. European Commission. (n.d.-a). EU Customs Reform. Available at: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/eu-customs-reform_en (accessed July 17, 2026)
15. Council of the European Union. (2022, October 24). Council adopted EU single window for customs [Press release]. Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/10/24/council-adopted-eu-single-window-for-customs/> (accessed July 13, 2026)
16. Trade Remedies Authority. (n.d.). About us. GOV.UK. Retrieved July 24, 2026, from. Available at: <https://www.gov.uk/government/organisations/trade-remedies-authority/about> (accessed July 14, 2026)

17. Mamedieva, G. (n.d.). Ukraine's digital transformation: Innovation for resilience. Harvard Kennedy School. Available at: <https://www.hks.harvard.edu/centers/cid/voices/ukraines-digital-transformation-innovation-resilience> (accessed July 24, 2026)
18. Vansovych, P. (n.d.). Ukraine's Diia platform sets the global gold standard for e-government. Atlantic Council. Available at: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraines-diia-platform-sets-the-global-gold-standard-for-e-government/> (accessed July 22, 2026)
19. Digital Skills and Jobs Platform. (n.d.). Ministry of Digital Transformation of Ukraine. Available at: <https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/community/networking/organisations/ministry-digital-transformation-ukraine> (accessed July 19, 2026)
20. Lawrence, C. (2026, January 30). EU commits €10M to accelerate Ukraine's digital integration with Europe. Available at: <https://tech.eu/2026/01/30/eu-commits-10m-to-accelerate-ukraine-s-digital-integration-with-europe> (accessed July 11, 2026)

Kostyk Yevhenii

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Department of Economics,
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav;
Senior Research Officer of the Fond of the Presidents of Ukraine,
V.I. Vernadsky National Library of Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1613-2422>

BEHAVIORAL INSIGHTS AND DIGITAL CHOICE DESIGN IN MODERN TRADE POLICY

The article examines the theoretical foundations and practical mechanisms of applying behavioral insights and digital choice design in contemporary trade policy. In the context of the fragmentation of the global trading system, the digitalization of public administration, and the growing role of non-tariff factors, the effectiveness of policy is determined not only by the normative content of agreements but also by the architecture of choice that influences the decisions of economic agents. Drawing on the theoretical contributions of Nobel laureates D. Kahneman, R. Thaler, and C. Sunstein, the study systematizes key instruments of choice design and establishes their connection with the psychological mechanisms of decision-making. The analysis demonstrates how these instruments reduce cognitive barriers, increase the uptake of trade preferences, and optimize interaction between business and the state. Particular attention is paid to digital transformation, including single digital windows, the redesign of customs interfaces, and personalized recommendations based on machine learning technologies. The empirical basis of the study consists of case studies from leading trade actors. In the European Union, the EU Single Window Environment for Customs project (Regulation (EU) 2022/2399) embodies the principles of choice architecture through data auto-completion, recommendations on tariff regimes, and the integration of non-customs formalities. In the United Kingdom, the Trade Remedies Authority and the Trade Remedies Service platform are oriented toward the needs of small businesses through step-by-step navigation, completion examples, and automated self-assessment tools. In Ukraine, the Diia ecosystem and Diia.Business demonstrate comprehensive integration of trade services, ensuring operational resilience even under martial law and receiving high international recognition. The article outlines the ethical risks associated with the use of behavioral tools and proposes principles for responsible implementation: transparency, preservation of freedom of choice, and accountability. It is proven that the systematic application of behavioral insights enables the enhancement of trade policy effectiveness without altering its normative content by optimizing the behavior of economic agents at all stages – from negotiations to implementation.

Keywords: behavioral economics, choice design, nudge theory, digitalization of trade, trade policy, single digital window, behavioral insights, choice architecture, digital government, ethical risks of nudges.

Дата надходження статті: 24.07.2026

Дата прийняття статті до публікації: 18.08.2026

Дата публікації статті: 02.09.2026